

Vytautas Landsbergis, forseti Litháens, í samtali við Morgunblaðið:

Ég treysti á Íslendinga

VYTAUTAS Landsbergis, forseti Litháens, þakkaði Íslendingum fyrir auðsýndan stuðning í samtali við Morgunblaðið í gær. Hann lagði ríka áherslu á mikilvægi formlegrar viðurkenningar og að tekin yrðu upp formleg samskipti ráðamanna Litháens við erlend ríki. „Ég treysti á Íslendinga,“ sagði forsetinn. Viðtalið var tekið símleidis skömmu eftir að sovéski herinn tók á sitt vald tvær hæðir í byggingu í Vilnius sem hýsir öll helstu dagblöð lýðveldisins. Áður höfðu skrifstofur ríkissaksóknara og sagnfræðistofnunar, sem nýlega var færð undir vísindaakademíu Litháens, verið hernumin.

Þegar Morgunblaðið leitaði upplýsinga í gærmorgun um nýfstaðinn fréttamannafund Landsbergis á upplýsingaskrifstofu þings Litháens varð kona fyrir svörum sem sagði að forsetinn væri of upptekinn til að koma í símann. Eftir að hún hafði rakið fundinn spurði blaðamaður hvort Ísland hefði komið við sögu. Hún svaraði því neitandi og spurði á móti hvort eitthvað nýtt væri að fréttu. Blaðamaður svaraði og sagði að stærsti flokkur landsins hefði lagt til í þinginu að Litháen yrði formlega viðurkennt. Hún spurði þá hvort raunhæfur möguleiki væri á slíku. Svaraði blaðamaður að ákvörðun yrði sjálfsagt tekin á næstunni. „Fyrst svo er þá ætla ég að ná í forsetann,“ sagði konan.

Þegar Landsbergis kom í símann sagði hann: „Ég hef heyrt að Ísland býðst til að halda samningafund milli Litháa og Moskvu-stjórnarinnar. Ég hef reyndar ekki fengið opinbert boð þar að lútandi en vona að það sé á leiðinni. Við erum mjög þakklát fyrir þennan stuðning og hann er mjög mikilvægur.“

Vildir þú að Ísland gengi lengra?

„Að sjálfsögðu.“

Hvert er mikilvægi formlegrar viðurkenningar?

„Það er mjög mikið. Það getur aukið öryggi okkar í þessari viðsjárverðu og hættulegu stöðu. Við höfum einungis orðið fyrir ögrunum af hálfu Moskvuvaldsins. Staðan er mjög ótrygg. Viðurkenning myndi auka stöðugleikann og vera okkur stuðningur. Ég treysti á Íslendinga. Við viljum tilheyrja fjölskyldu evrópskra þjóða eins og við gerðum fyrir seinni heimsstyrjöldina. Litháen rekur sögu sína aftur til miðalda. Það var ekki fyrir en á þessari öld sem það var hernumíð af Rússlandi og síðan, aftur af Sovétríkjunum.“

Skeyti frá Dönum

Heldur þú að önnur ríki myndu fylgja fordæmi Íslands?

„Já, Norðurlöndin að Svíþjóð undanskilinni. Danir sendu okkur skeyti í gær sem er mjög mikilsvært. Þar er hvatt til aukinna samskipta á milli ríkjanna.“ [Á blaðamannafundi með Landsbergis í

Vytautas Landsbergis.

gærmorgun kom fram að í skeytinu væri ítrekað talað um „lýðveldið Litháen“ og væri það mikilsvært fyrir Litháa. „Einnig hefur Vaclav Havel forseti Tékkóslóvakíu sýnt stuðning í verki með því að bjóða land sitt fram sem hlutlausan fundarstað milli okkar og Sovétríkjunarinnar. Því fleiri tilboð sem berast af þessu tagi því meiri stuðningur er að því fyrir okkur. Þetta tilboð er viðurkenning í vissum skilningi.“

Eru önnur ríki sem líkleg eru til að viðurkenna Litháen formlega?

Frá útifundi í Gorkij-garðinum í Moskvu í gær sem haldinn var til stuðnings Litháum. Teikningin á að sýna innlimun Eystrasaltsríkisins í Sovétríkin 1940 og ástandið þar nú.

„Bandaríkin munu gera það fyrir eða síðar. Þau hafa smám saman verið að færast nær því marki. En tíminn er að hlaupa frá okkur. Við vitum ekki í dag hvað gerist á morgun.“

Hversu lengi verður staðan í járnnum eins og nú?

„Okkar afstaða er ljós. Hinn aðilinn er óráður.“

Eyðileggja réttarkerfið

Hvað með samningaviðræður?

„Ekkert hefur enn gerst í þeim efnum. Þeir eru að undirbúa eitthvað en við vitum ekki hvað.“

Óttastu að hervaldi verði beitt enn frekar?

„Óttast“ er ekki rétta orðið. En þeir geta gert hvað sem er. Þeir eru t.d. að eyðileggja réttarkerfið með því að senda nýjan saksóknara sem á að framfylgja rússneskum lögum. Þetta er mjög óþægileg staða sem við erum í.“

Hver er afstaða þín til kröfu yfirvalda í Hvíta-Rússlandi til hérada í Litháen?

„Ég hef ekki séð neina formlega

kröfu, einungis heyrt af henni. Þessi héruð voru viðurkennd af Sovétríkjunum sem hluti Litháens á þriðja áratugnum. Við erum ekki til viðræðu um þessa kröfu. Við styðjumst við Helsinki-sáttmálann þar sem kveðið er á um að landamærum skuli ekki breytt.“

En eruð þið ekki að breyta landamærum Sovétríkjanna?

„Við eigum að sjálfsögðu einungis við lögleg landamæri. Landamæri Sovétríkjanna við Eystrasalt eru ólögleg. Eystrasaltsríkin voru innlimuð og eru því ekki löglegur hluti Sovétríkjanna.“

Smáriki standi saman

Þú sérð ekki eftir því að hafa

gengið þessa braut til sjálfstæðis?

„Nei aldrei. Þetta var nauðsynlegt. Við vorum að líða undir lok sem þjóð vegna kúgunar nýlenduveldis.“

En Gorbatsjov sagðist vera með lög í undirbúningi sem heimiluðu einstökum lýðveldum aðskilnað?

„Þessi lög eru blekking. Þau bjóða ekki upp á raunhæfan möguleika. Þau varða ekki okkur því að við erum ekki Sovétlýðveldi.“

En getur Litháen staðið á eigin fótum í efnahagslegum skilningi?

„Að sjálfsögðu, alveg eins og Ísland og önnur smáriki. Smáriki eiga að standa saman.“

Fréttamenn reknir

BRESKA útvarpið skýrði frá því í gær að sovéska stjórnvöld hefðu fyrirskipað að allir erlendir fréttamenn skyldu á brott úr Litháen.

Yfirvöld í Litháen höfðu gripið til þess ráðs á miðvikudag að

gefa út eigin vegabréfsáritanir til handa fréttamönnum.